

UN SEDULI AMB GLOSSES DE REMI D'AUXERRE
COPIAT A COMENÇOS DEL SEGLE X (A BARCELONA?)

JESÚS ALTURO I PERUCHO
Universitat Autònoma de Barcelona

La falconada d'Almansor contra Barcelona el 985 fou especialment virulenta i es recordà llargs anys en la documentació escrita de la nostra terra. Fins al punt que es convertí en motiu literari amb què començaven determinats preàmbuls de diplomes, particularment d'aquells que eren restitució dels precisament destruïts en l'incendi provocat a la ciutat. Diuen alguns textos: «L'any del Senyor DCCCCLXXXVI, les calendes de juliol, els ismaelites atacaren el nostre poble. L'any XXXI del rei de França Lotari caigueren damunt Barcelona. Devastant tota la terra ocuparen i saquejaren la ciutat sencera i hi provocaren un gran incendi, que consumí íntegrament tot el que hi havia, i el que escapà a les mans d'aquests bandits encara s'ho emportaren. Els instruments de cartes i els volums de llibres també foren en part consumits pel foc i en part enduts a llur terra.»¹

Ès a dir, que no sols es perderen documents, ans també llibres, per destrucció o per espoliació. Aquesta ha estat la causa sovint argumentada, amb raó, per tal d'explicar la colpadora escassetat de llibres d'origen barceloní dels segles anteriors al X.² Però alguns còdexs o restes se

1. J. MAS, *Notes històriques del bisbat de Barcelona*, vol. IX. *Rúbrica dels Libri Antiquitatum de la Sèn de Barcelona*. Primera part, Barcelona 1914, doc. 143, p. 61. Recull altres casos de destrucció de llibres i documents J. BALARI, *Orígenes històrics de Catalunya* (segona edició), vol. I, Abadia de Sant Cugat del Vallès 1964, pp. 303-312.

2. J. AINAUD, *Bibliotecas públicas en la Barcelona medieval*, «Divulgación històrica», 2 (1946), pp.117-122. I ja abans també A. CAMPILLO en les notes amb què acom-

salvaren de l'incendi i de la rapinya, com probablement els fragments d'un *De officiis*, de sant Isidor, o d'un *Oracional*, o un *Liber iudicum* i uns *Responsorials-Antifonaris*, aquests darrers palimpsestos,³ o bé un fragment de glossari de l'anomenat *Liber glossarum* o *Glossarium Ansileubi*, interessantíssim per a la història de l'ensenyament i estudi de la gramàtica i de la història de la cultura en general,⁴ o potser, encara, el llibre que presento a continuació. Es tracta d'una part del que havia d'ésser l'*Opera omnia* de Seduli, amb restes textuais del *Carmen paschale* i dels *Himnes I i II*.

L'obra de Seduli comptà, de bell antuvi, amb l'aprovació de la més alta jerarquia eclesiàstica, com es desprèn del decret sobre llibres aptes i no aptes del concili de Roma presidit pel papa Gelasi el 495 o 496, en el qual es declarava: *Item venerabilis viri Seduli Paschale opus, quod heroicis descripsit versibus, insigni laude praeferimus*.⁵ A més a més, cal no oblidar que meresqué d'ésser editat pel cònsol Turci Rufi Asteri,⁶ editor també de Virgili.

Tan bons començaments i el fet que les seves obres entressin a formar part dels programes docents de l'escola medieval,⁷ expliquen a bastament la popularitat de Seduli i la difusió dels seus escrits arreu

panyà el seu *Appendix quorundam veterum analectorum ex medio Aevo*, dins *Disquisitio methodi consignandi annos aerae christianae ac disertatio monetae Barchinonensis*, Barcelona 1766, p.25, comentà les conseqüències de la presa de Barcelona el 985 *ne miretur quisquam si tam paucae in hac Civitate, et circumvicinio reperiuntur Chartae confectae ante dictam expugnationem huiusce Urbis*.

3. A. M. MUNDÓ, *La cultura artística escrita*, dins *Catalunya Romànica*, vol. I, Barcelona 1994, p.148.

4. J. ALTURO, *Fragment d'un epitom del Glossarium Ansileubi de la primera meitat del segle X*, «Faventia», 7/1 (1985), pp. 75-86 + 1 lám. Preciso, després, la datació d'aquest còdex situant-la cap a l'any 900 en *Manuscrits i documents llatins d'origen català del segle IX*, dins *Symposium internacional sobre els orígens de Catalunya (segles VIII-XI)*, vol. I, Barcelona 1991, p. 278.

5. I. HÜMER, *Seduli opera omnia*, recensuit et commentario critico instruit..., Vindobonae 1885, p. II.

6. Ibidem. Sobre el personatge, vegeu també A. D. McDONALD, *The iconographic tradition of Sedulius*, «Speculum», VIII (1933), pp. 150-156, i J. FONTAINE, *Naissance de la poésie dans l'Occident chrétien. Esquisse d'une histoire de la poésie latine chrétienne du IIIe au VIe siècle*, París 1981, pp. 247-252, 302-303 i 279-280.

7. Per a la presència de Seduli entre els autors escolars, vegeu G. GLAUCHE, *Schullektüre im Mittelalter. Entstehung und Waldlungen des Lektürekansons bis 1200 nach den Quellen dargestellt*, Munic 1970.

d'Europa. Així ho proven, en efecte, força manuscrits conservats,⁸ bastants referències en catàlegs de biblioteques⁹ i la notable influència exercida, que, més enllà de la que tingué damunt altres escriptors, com els identificats per Hümer en el seu il·lustratiu *Index scriptorum qui vel citaverunt vel imitati sunt Seduli*¹⁰ —als quals podem afegir el nostre Oliba—,¹¹ arribà a la litúrgia, tal com ha posat en relleu A. Bastiaensen, que veu en l'antífona «genuit puerpera regem» l'adaptació d'un passatge del *Carmen paschale*.¹²

Naturalment també disposem de diversos, i no menyspreables, testimonis de la circulació de les obres de Seduli per Catalunya, en referències en inventaris o altres documents i en exemplars manuscrits o impresos, sencers i fragmentaris, conservats en les nostres biblioteques, i, fins i tot, passatges extractats en filacteris de pintures murals,¹³

8. HÜMER, *op. cit.*, i, encara, alguns altres nous manuscrits identificats amb posterioritat, com els donats a conèixer per J. CANDEL, *Un nouveau manuscrit de l'Opus paschale de Sedulius*, «Revue de philologie», XXVIII, pp. 283-292, o G. R. MANTON, *The Cambridge manuscript of Sedulius «Carmen paschale»*, «Journal of theological studies», 40 (1939), pp. 365-370.

9. Així ho resumeix, en efecte, HÜMER, *op. cit.*, p. IIII: «Satis superque ex his apparet Seduli opera, poetica praecipue, in bibliothecis Italiae Galliae Germaniae Angliae celleberrimis inter opera pretiosissima fuisse adseruata. Ex quibus libris manuscriptis multi perierunt, multi adhuc exstant». I respecte a les referències en catàlegs prossegueix (p. XLIIII): «Ad idem Remigii opus redire uidetur, quod uetus catalogus (s.XI) bibliothecae de Puy profert (cf. Delisle l. c. p.443): «20 Deinde commentum Seduli Bede Catonis III». At haero utrum ad Remigium referendum sit necne quod legitur in catalogo uetere bibliothecae S. Amandi (cf. Delisle l. c. p. 452): «120 Sedulii paschale carmen cum glossis super idem» et in catalogo librorum Friderici archiepiscopi Salisburgensis: *glossarium super Sedulium egloga* (cf. Endlicher cat. codd. mss. p.197). Prorsus diuersae a commentario Remigii sunt glossae, quae in codice Laudunensi 468 s. IX exstant».

10. HÜMER, *op. cit.*, p. 362-371.

11. Vegeu ara E. JUNYENT, *Diplomatari i escrits literaris de l'abat i bisbe Oliba*, a cura d'A. M. MUNDÓ, Barcelona 1992.

12. L'antienne «genuit puerpera regem» *adaptation liturgique d'un passage du Carmen paschale de Sedulius*, «Revue bénédictine», LXXXIII (1973), pp. 388-397. Vegeu també M. A. DIMIER, *Une réminiscence de Sedulius chère à saint Bernard*, «Revue du Moyen Age latin», 3 (1947), pp. 158-160.

13. Vegeu, per exemple, J. PIJOAN, *Les pintures murals catalanes*, fasc. IV, IEC, Barcelona 1921, p. 65, que indica la presència en l'absis de l'església de Santa Maria de Mur d'una Nativitat amb la Verge Maria «ajeguda sobre un jaç del estable, ab un rústech coixí ab una llegenda al costat: SALVE S[AN]C[T]A PARENS ENIXA PUERPERA RE-

que caldrà afegir, a partir d'ara, als testimonis de França, Anglaterra, Germània i Itàlia, els únics reconeguts fins al present.¹⁴

Entre els testimonis conservats i les referències documentals, sense procedir a un examen complet de totes les fonts publicades amb informació d'aquesta mena sobre la circulació de llibres pel nostre país,¹⁵ constato les següents:

El ms. 106 de Ripoll, a l'Arxiu Reial de Barcelona, conté, entre els folis 58v-74v, el *Carmen paschale* i, complementàriament al que observà R. Beer,¹⁶ als folis 75r-v s'hi llegeix tot l'Himne I.

GEM», que correspon, com indica Pijoan, al vers 63 del llibre segon del *Carmen Paschale* de Seduli. O també el *Corpus des Inscriptions de la France Médiévale*, 11. Pyrénées-Orientales, textes établies et présentés par R. FAVREAU-J. MICHAUD et B. MORA, sous la direction d'E. R. LAVANDE, Paris 1966, on es recullen unes pintures murals (un Crist en majestat rodejat dels evangelistes) de començament del segle XII amb els versos de Seduli per a designar els evangelistes, dels quals se'ns diu que «à l'époque romane on les rencontre dans l'évangeliare qui porte le numéro un à la Bibliothèque municipale de Perpignan (aquest evangeliari, d'origen cuixanenc i de la darrerria del segle XI, duu, al fol. 111v, els versos per a Joan, que ofereix el seu evangeli a Crist. Vegeu M. DURLIAT, *Arts anciens du Roussillon*, Perpinyà 1954, p. 25), comme dans la Bible d'Etienne Harding à Dijon. Leur fortune a été générale, puisqu'on les trouve, dans l'épigraphie médiévale, aussi bien au baptistère de Cividale, dans la seconde moitié du VIIIe s., que dans les peintures murales romanes de la chapelle Saint-Jean-des-Vignes à Saint-Plancard, ou de Santa maria de Mur en Catalogne (aujord'hui au Musée de Boston) et à l'ambon de Sainte-Marie-Majeure à pianella». Vegeu les pp. 91-92 i la làmina XXXIV.

Per a la utilització dels versos de Seduli en epigrafia, vegeu també R. FAVREAU, *Epigraphie et miniatures. Les vers de Sedulius et les évangélistes*, «Journal des Savants», gener-juny (1993), pp. 63-87, i, ara també, dins *Etudes d'épigraphie médiévales*, Limoges 1995, pp. 515-530.

14. Vegeu la nota 9.

15. Avui, aquesta tasca ja resulta en part possible gràcies a inventaris d'inventaris publicats, com el de Ch. B. FAULHABER, *Libros y bibliotecas en la España medieval. Una bibliografía de fuentes impresas*, Londres 1987, el de J. A. IGLESIAS, *El libro a la Catalunya baix-medieval. Notes per a un estat de la qüestió*, «Faventia», 15/2 (1994), pp. 59-93, o el de J. ALTURO, *Métodos y posibilidades de estudio en Historia del libro, con especial atención al códice gótico hispano*, «Signo. Revista de Historia de la Cultura escrita», 2 (1995), pp.133-170. Però resultaria d'una laboriositat no compensada, segurament, pels resultats assolits. Per aquest motiu m'ha semblat útil d'emprendre la realització d'un catàleg informatitzat d'aquestes referències libràries, en què treballa ajudat sobretot per G. Castanyer, J. A. Iglesias i altres deixebles.

16. *Los manuscritos del Monestir de Santa Maria de Ripoll*, «Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona», IX (1909), p.240.

A més, en l'inventari de llibres d'aquest monestir de 1047, hi consten tres Sedulis,¹⁷ la qual cosa explica la influència literària exercida damunt Oliba.¹⁸

El Beat en escriptura visigòtica lleonesa del 975 arribat a Girona el segle XI fou llegat a la catedral el 1078 pel cabiscol Joan i en aquesta seu rebé algunes correccions i l'afegit de tretze hexàmetres del *Carmen paschale*.¹⁹

Un còdex miscel·lani de l'Arxiu Catedralici de Tortosa, el ms. 161, del segle XII, conté, així mateix, el *Carmen paschale* i un fragment textual de l'Himne I.²⁰ I no dubto que es tracti, malgrat la diferent datació proposada —el segle XIV—, del mateix manuscrit que veié J. Villanueva en el seu *Viage literario a las iglesias de España*.²¹

L'abat d'Ager, Guillem Ramon, també tenia el 1082 un *Carmen paschale*, segons ha fet palès E. Junyent.²² Aquest llibre li pervingué del lot deixat pel seu oncle, l'eminent canonge Ermemir Quintilà, quan dictà testament l'any 1080.²³ És probable que al mateix Ermemir li hagués arribat el Seduli amb el llegat bibliogràfic que, al seu torn, li féu el també canonge de Vic, Guillem Cixila, abans d'emprendre un viatge a Roma, en el qual trobà la mort en passar per Florència.²⁴ En qualsevol cas, l'inventari de la catedral de 1368 encara el cita, així com l'inventari de 1466.²⁵

Els exemples de la difusió de Seduli es podrien multiplicar fàcilment i es manté en la baixa edat mitjana, tant en la tradicional transmissió manuscrita com en la innovadora reproducció impresa. Així el

17. E. JUNYENT, *Diplomatari i escrits literaris de l'abat i bisbe Oliba*, pp. 399-400.

18. A. M. MUNDÓ, *L'obra literària [d'Oliba]*, «Serra d'Or», any XIII, n°145 (1971), p.34.

19. A. M. MUNDÓ, *La cultura artística escrita*, p. 145.

20. E. BAYERRI, *Los códices medievales de la catedral de Tortosa*, Barcelona 1962, pp. 326-328.

21. vol. V, Madrid 1806, p. 172.

22. *Guillem Ramon, Abat d'Ager*, «Boletín Arqueológico», IV època, fasc. 113-120 (1971-1972), (= *Estudis dedicats a la memòria de Mossèn Joan Serra i Vilaró*), p. 273.

23. *Ibidem*, p. 274, i E. JUNYENT, *La biblioteca de Vich en los siglos X-XI*, «Gesam-melte Aufsätze zur Kulturgeschichte Spaniens», 21 (1963), pp.143-144.

24. E. JUNYENT, *Ibidem*, p.141.

25. J. GUDIOL, *Catàleg dels llibres manuscrits anteriors al segle XVIII del Museu Episcopal de Vich*, Barcelona 1934, p.15, n°53 i p. 22, n°32, respectivament.

trobem present en la riquíssima biblioteca del notari i escrivà del Consell de Barcelona, Bernat d'Esplugues, inventariada el 1433²⁶ i en diverses edicions de J. Rosenbach, una impresa a Tarragona el 1500 i una altra a Barcelona el 1515,²⁷ ciutat on el 1508 ja havia aparegut l'edició de C. Amorós,²⁸ de la qual hom pot veure ara un exemple en el Museu del Llibre F. Marès.²⁹

Però cap testimoni català, exceptuat el ms. 106 de Ripoll, coetani, no és, certament, tan antic com el que ara presento, que, a més a més, té l'interès d'ésser glossat —el ripollès presenta sols alguna petita glossa aïllada— amb extrets bàsicament del comentari de Remi d'Auxerre,³⁰ tal com és freqüent en els manuscrits que transmeten obres de Seduli. I, efectivament, el fet que aquests còdexs siguin sovint corregits, glossats i anotats és prova inequívoca també del seu ús. Segons Hümer,³¹ el primer manuscrit amb glosses interliniars i marginals seria el per ell designat gamma, en lletra insular del segle VIII.

Del nostre manuscrit, custodiat a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona amb la signatura 178,³² en queda actualment un quadern quatern, que transmet els versos 142-308 del llibre IV del *Carmen paschale* i tot el llibre V, més un bifoli, amb els versos 57-110 de l'himne I i tot l'himne II. La pàgina amida 225 x 160mm, amb una caixa d'escriptura de 175 x 110mm. Els marges fan, respectivament, 20 mm el superior, 30 mm

26. J. A. IGLESIAS, *Les biblioteques dels notaris i escrivans a la Barcelona d'època baix-medieval a través de llurs testaments i inventaris (anys 1360-1500)*, Bellaterra 1994 (treball de recerca dels cursos de doctorat inèdit), doc. XVII.

27. A. MILLARES, *La impremta en Barcelona en el siglo XVI*, dins *Historia de la impremta hispana*, Madrid 1982, p. 512 i 525.

28. *Ibidem*, p.546.

29. *Catàleg del Museu del Llibre Frederic Marès*, a cura d'A. M. MUNDO, Barcelona 1994, I 431, p. 135.

30. Per a l'escola d'Auxerre, vegeu ara *L'école carolingienne d'Auxerre, de Murethach à Remi 830-908*. Entretiens d'Auxerre 1989 publiés par D. IOGNA-PRAT, C. JEUDY, G. LOBRICHON, París 1991, en particular per a Remi d'Auxerre, C. JEUDY, *L'oeuvre de Remi d'Auxerre. Etat de la question*, pp. 373-397, i, de la mateixa autora, *Remigii autissiodorensis opera (clavis)*, pp. 457-500.

31. HÜMER, *op. cit.*, pp. VII-VIII.

32. Aquesta signatura recull un grup de fragments de còdexs que tinc en curs de publicació. Destaco, entre ells, *Un Facetus en dístics copiat a Barcelona a començos del segle XIII*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics» (en premsa).

l'inferior i l'exterior i 15 mm l'interior. Normalment són 27 les línies escrites per pàgina, amb altres tantes línies de guiatge, marcades a punta seca igual que les verticals, aquestes amb una estructura 2v 2v. Les marques de punxat en forma de ratlleta són visibles al marge extern. El pautat és fet damunt el costat pèl directament damunt els bifolis extern i intern, i es marca indirectament damunt els dos bifolis centrals. Té, doncs, aquesta estructura:

> > < < / > > < <

Les lletres fan poc més de 2 mm d'alçada i arriben als 5 mm amb les astes. La tinta és de color marró clar, tant per a l'alfabet normal com per a les caplletres. Algunes majúscules presenten una mica de coloració vermella, però hom diria que es deu a una segona mà, potser la del glossador i alhora corrector, que usà una tinta marró de tonalitat força fosca, i que no sembla coetània, sinó quelcom posterior.

El tipus d'escriptura és una minúscula carolina, d'execució ràpida i no gaire mirada, amb l'espontaneïtat característica de les primeres manifestacions de la nova escriptura continental, cosa que explica també l'ús d'un sistema abreviatu encara una mica vacil·lant dins les diverses possibilitats d'abreujar un mot. Així, per exemple, *populus* presenta un doble sistema abreviatu, amb la base *popl-* o la més sincopada *pl-*, a les quals s'afegeix la desinència corresponent. *Non* pot abreujar-se amb *n-* o, menys freqüentment, amb *no-*. *Tamen*, que alguna vegada usa la forma plena, s'abreuja *tam-* o, més rarament, *tame-*. El prefix *con-* s'indica *c-* o *co-*. Les desinències *-orum* i *-arum* se sincopen *-oR-* i *-oru-* i *-aru-*, respectivament. El final *-us* darrera *b*, dels datius i ablatius, s'assenyala sempre amb el semicolon, però en els altres casos s'usa el semicercle o una *u* seguida del mateix semicercle. L'enclítica *-que* pot abreujar-se amb *q.* o amb *q;*, i el *que* relatiu pot fer-ho amb *q* i ratlla horitzontal al damunt, amb la forma plena i la *e* caudada o bé —i aquesta és una singularitat especialment remarcable— amb una simple *q* amb cua sota la panxa per indicar el diftong, manera de fer que hom observa, igualment, en *qda* (= *quaedam*). *Quod* s'abreuja amb *qd* o amb una simple *q* travessada, com la primera abreviatura, per una ratlla obliqua (quan la ratlla és recta, serveix per indicar *quid* o *qui*, respectivament). Remarcaré, per últim, la presència de les notes tironianes per a *est* —amb punt, ratlla i coma, disposats ver-

ticalment— i per a *enim* —indicada per mitjà d'una mena de petit segment, signe que s'usa també per a *etenim* indicat *et*.

Reprodueixo a continuació la llista d'algunes de les abreviatures més significatives:

Angeli: <i>angli</i>	Neque: <i>neq;</i>
–arum: <i>–aru</i>	Nisi: (no abreuja)
Atque: <i>atq;</i>	Nobis: <i>nob</i>
–bus: <i>–b;</i>	Non: <i>n, no</i> (una vegada)
Con–: <i>c–, co–</i> (una vegada)	Nostrae: <i>nrae</i>
Cuiquam: <i>cuiqua</i>	Nostram: <i>nram</i>
Cuiusdam: <i>cuiusda</i>	Nostrum: <i>nrm</i>
Cum: <i>cu</i>	Num: <i>nu</i>
Cumque: <i>cuq;</i>	Numquam: <i>numqua, nuqua</i>
Christus: <i>Xps, Xpe, Xpi</i>	Nunc: <i>nc</i>
Decem: <i>dece</i>	Omnem: <i>omne</i>
Denique: (no abreuja)	Omni: <i>omi</i>
Deus: <i>ds, di</i>	Omnia: <i>omia</i>
Dominus: <i>dnm, dno</i>	Omnibus: <i>omib;</i>
Dumque: <i>duq;</i>	Omnipotens: <i>omps</i>
Enim: <i>eni</i> , nota tironiana	Omnis: <i>omis</i>
–erunt: <i>–ert</i>	Omnium: <i>omiu</i>
Esse: <i>ee</i>	–oru: <i>–orum</i> (dues vegades), <i>–oR,</i>
Est: <i>e</i> , nota tironiana	<i>–or</i>
Etenim: lligadura <i>et</i> i nota tironiana	Per: <i>p</i>
per a <i>enim</i>	Plerumque: <i>pleruq;</i>
Gloria: <i>gla</i>	Populus: <i>popls, poplm, popli, poplo,</i>
Gratia: <i>gra</i>	<i>poplis / plus, plos, plis</i>
Iam: <i>ia</i>	Postquam: <i>postqua</i>
Iamdudum: <i>iadudu</i>	Pre–: <i>p–</i>
Iesu: <i>ihu</i>	Prima: <i>p'ma</i>
Igitur: (no abreuja)	Primus: <i>p'm</i>
Iohannes: <i>Iobs</i>	Priorum: <i>p'oR</i>
Item: <i>ite</i>	Pro: <i>p</i>
Iterum: <i>itu</i>	Procul: <i>pcul</i>
Lumen: <i>lum</i>	Propter: <i>pp</i> (una vegada sense abreu-
Na: <i>nam</i>	jar)
Namque: <i>naq;</i>	Prorsus: <i>psus</i>

Quae: <i>que, q., q;, q</i>	Sicut: <i>sic</i>
Quaedam: <i>qda</i>	Spiritus: <i>sps</i>
Quam (relatiu): <i>qua</i>	Squameus: <i>squam's</i>
Quam: <i>qua</i>	Suffecit: <i>suffec</i>
Quantum: <i>quantu, quatu</i>	Sunt: <i>s, st</i>
-que: <i>-q., -q;</i>	Super: <i>sup</i>
Quem: <i>que</i>	Suum: <i>suu</i>
Qui: <i>q</i>	Tamen: <i>tam</i> (més freqüent), <i>tame</i> (dues vegades), (no abreujat)
Quia: <i>q'a</i>	Tanquam: <i>tanqua, taqua</i>
Quibus: <i>qb;, quib;</i>	Tantum: <i>tantu</i>
Quicquid: (no abreujat)	Tempore: <i>tepore</i>
Quicumque: <i>quicucq;</i>	-ter: <i>t</i>
Quid: <i>qd</i>	Traxit: <i>trax</i>
Quidam: <i>quida</i>	Tunc: <i>tc</i>
Quidem: <i>quide</i>	-tur: <i>-t</i>
Quidnam: <i>qdna</i>	Undique: <i>undiq;</i>
Quippe: (no abreujat)	-us: <i>-u</i> (substantius i adjectius)
Quis: (no abreujat)	-us: (noms propis, substantius, ad- jectius i verbs)
Quisquam: <i>quisqua</i>	Ut: <i>u'</i>
Quod: <i>qd, q</i>	Utinam: <i>utina</i>
Quoddam: <i>quodda</i>	Utque: (no abreujat)
Quoniam: <i>qm</i>	Vel: <i>ul</i>
Quoque: <i>quog;</i> (una vegada), (no abreujat, una altra)	-uer-: <i>-u-</i>
Sanctus: <i>sas</i>	Vestra: <i>ura</i>
Secula: <i>scla</i>	
Semper: <i>sep</i>	

Tant la morfologia de l'escriptura com el sistema braquigràfic emprat crec que ens han de fer situar la data de la còpia en els primers anys del segle X, amb certesa en zona catalanoseptimana, com a referència més ampla, i, tal vegada, si intentem de precisar al màxim, en l'escriptori de la mateixa catedral de Barcelona.

El text que transmet (= *Bar.*), d'altra banda, presenta poques variants textuais respecte a l'edició de Hümer (= *Hüm.*), cosa que diu molt en favor de la seva puresa textual; però, naturalment, les variants no hi manquen i ens permeten d'alinear el nostre manuscrit al costat, sobretot, de K, del qual, en els fragments textuais salvats, no discrepa mai i, fins i tot, coincideix en l'omissió del vers V, 156. Aquest còdex

és del segle IX i de Reichenau; no crec, per tant, que el nostre en sigui un *codex descriptus*, sinó, més aviat, que tots dos deriven d'un model comú. També mostra força coincidències i sols una discrepància amb el ms. H, del segle IX i de Corbie. Són, així mateix, notables les coincidències amb B, manuscrit de Berna i del segle IX-X, amb dues úniques discrepàncies; en set ocasions aquest còdex també coincideix amb el nostre després que la principal mà correctora l'esmenés.

Variants textuals:

Carmen paschale, IV (vv. 142-308)

v.147 aures (*a. m. corr. in auras*) *Bar.*, auras *Hüm.* v.150 redundantes *Bar.*, redundantem *Hüm.*; messes *Bar.*, messem *Hüm.* v.152 discipulis (*p. m. corr. in discipulos*) *Bar.*, discipulos *Hüm.* v.154 uel (*p. m. corr. in uelut*) *Bar.*, uelut *Hüm.* v.157 scorpion (*a. m. corr. in scorpionum*) atque inimica *Bar.*, scorpion atque inimicae *Hüm.* v.162 scripsit *Bar.*, scribat *Hüm.* v.169 uanis *Bar.*, uanae *Hüm.* v.176 aquam (*a. m. corr. in aqua*) *Bar.*, aquae *Hüm.* v.178 acreste (*t. m. corr. in acrescente*) *Bar.*, adrescente *Hüm.* v.181 *om.* (*t. m. add. et*) *Bar.*, et *Hüm.* v.186 *om.* (*t. m. add. morbus*) *Bar.*, morbus *Hüm.* v.188 relinquit *Bar.*, reliquit *Hüm.* v. 189 Galea (*a. m. corr. in Galilea*) *Bar.*, Galilea *Hüm.* v.193 turpat (*a. m. corr. in turbabat*) *Bar.*, turpabat *Hüm.* v.198 munda (*a. m. corr. in mundata*) *Bar.*, mundata *Hüm.* v.199 ui (*t. m. corr. in uiri*) *Bar.*, uiri *Hüm.* v.203 pronus *Bar.*, planta *Hüm.* v.208 da/// (*a. m. corr. in dantur*) *Bar.*, dantur *Hüm.* v.209 sege///itis (*a. m. corr. in segetis cur gaudia uitis*) *Bar.*, segitis et gaudia uitis *Hüm.* v.222 preteriens *Bar.*, praeteriensque *Hüm.* v.225 qua (*a. m. corr. in quia*) *Bar.*, qua *Hüm.* vv.224 et 225 *transponuntur in B* v.233 residens media *Bar.*, media residens *Hüm.* v.240 *om.* (*a. m. add. simul*) *Bar.*, simul *Hüm.*; proprio *Bar.*, proprie *Hüm.* v.243 paruam (*a. m. corr. in paruam*) *Bar.*, paruam *Hüm.* v.247 peccanti *Bar.*, peccandi *Hüm.* v.259 uenisse (*a. m. corr. in uenisset*) *Bar.*, uenisset *Hüm.* v.260 fotus *Bar.*, tutus *Hüm.* v.277 examinesque *Bar.*, exanimosque *Hüm.* v.287 repetente *Bar.*, repente *Hüm.* v.294 terra (*a. m. corr. in terga*) *Bar.*, terga *Hüm.*

Carmen paschale, V (vv.1-272)

Liber V^{us} de passione scrip. *a. m. in marg. Bar.*, *om. Hüm.* v.1 uirtu-

tes (*a. m. corr. in uirtutis*) *Bar.*, uirtutis *Hüm.* v.6 in hora *Bar.*, ab hora *Hüm.* v.7 *om.* (*a. m. add. ideo*) *Bar.*, ideo *Hüm.* v.10 clarificabo *Bar.*, clarificemque *Hüm.* v.21 ministrum *Bar.*, magistrum *Hüm.* v.23 famulatur *Bar.*, famulatus *Hüm.* v.36 potum (*a. m. add. -que*) *Bar.*, potumque *Hüm.* v.37 esuriunt sciuntque (*a. m. corr. in siciuntque*) *Bar.*, esuriant sitiuntque *Hüm.* v.41 parua *Bar.*, quauis *Hüm.* v.43 *om.* (*a. m. add. sumens*) *Bar.*, sumens *Hüm.* v.49 *om.* (*a. m. add. nasci*) *Bar.*, nasci *Hüm.* v.50 matre *Bar.*, uentre *Hüm.* v.53 corpore (*a. m. corr. in torpore*) *Bar.*, torpore *Hüm.* v.64 uenum (*a. m. corr. in uenenum*) *Bar.*, uenenum *Hüm.* v.66 simula (*a. m. corr. in simulas*) *Bar.*, simulas *Hüm.* v.67 menses (*a. m. corr. in in enses*) *Bar.*, in enses *Hüm.* v.70 conseptam (*a. m. corr. in consuetam*) *Bar.*, consuetam *Hüm.*; linquit (*a. m. corr. in liquit*) *Bar.*, linquit *Hüm.*; pueroque (*a. m. corr. in pueroque*) *Bar.*, pueroque *Hüm.* v.72 reddit (*p. m. corr. in reddidit*) *Bar.*, reddidit *Hüm.* v.90 creandi (*a. m. corr. in cremandi*) *Bar.*, cremandi *Hüm.* v.91 uictoque (*a. m. corr. in uictorque*) *Bar.*, uictoque *Hüm.* v.95 rapidum (*a. m. corr. in rabidum*) *Bar.*, rabidum *Hüm.*; tu (*a. m. corr. in tumultum*) *Bar.*, tumultum *Hüm.* v.97 colophis (*a. m. corr. in colaphis*) *Bar.*, colaphis *Hüm.* v.105 nequit (*a. m. corr. in nequibat*) *Bar.*, nequirit *Hüm.* v.109 redire (*a. m. corr. in rediere*) *Bar.*, rediere *Hüm.* v.110 immemores (*a. m. corr. in immemoris*) *Bar.*, inmemoris *Hüm.* v.112 generasti (*a. m. corr. in generauit*) *Bar.*, generasti *Hüm.*; amarus *Bar.*, amari *Hüm.* v.113 amque (*a. m. corr. in iamque*) *Bar.*, iamque *Hüm.* v.120 timorem *Bar.*, timore *Hüm.* v.122 dimersa *Bar.*, demersa *Hüm.* v.127 tanquam sanior (*a. m. add. si*) *Bar.*, quamquam tunc sanior *Hüm.* v.128 precurreret *Bar.*, procurreret *Hüm.* v.132 tanto (*a. m. corr. in tantae*) *Bar.*, tanto *Hüm.* v.137 descendit ad *Bar.*, discenderit *Hüm.* v.139 paciens Dominus *Bar.*, Dominus patiens *Hüm.* v.141 *om.* (*a. m. add. dignum*) *Bar.*, dignum *Hüm.* v.142 dixerat *Bar.*, dixerit *Hüm.* v.147 tunc et nunc *a. m. corr. Bar.*, tunc et nunc *Hüm.* v.154 obpropriis poenas amplectitur (*a. m. corr. in amplectitur*) omnis *Bar.*, obpropriis poenas amplectitur omnes *Hüm.* v.156 *a. m. add. vers. in marg.*; segetem *Bar.*, segitem *Hüm.* v.160 sanctum *Bar.*, sacrum *Hüm.* v.163 qui *Bar.*, quod *Hüm.* v.166 speciesque ut cuncta cruentae *Bar.*, species ut cuncta cruenta *Hüm.* v.170 quod *Bar.*, quia *Hüm.* v.176 *om. Bar.*, exclusit quoque *Hüm.* v.180 degestaturus (*a. m. corr. in degustaturus*) *Bar.*, degustaturus *Hüm.* v.182 patuli (*a. m. corr. in.*

patuli) *Bar.*, in patulis *Hüm.* v.183 discrimis (*a. m. corr. in discrimi-*
nis) *Bar.*, discriminis *Hüm.* v.191 uerti (*a. m. corr. in uertice*) *Bar.*,
 uertice *Hüm.* v.192 labuntur *Bar.*, lambuntur *Hüm.* v.197 deitate
 (*a. m. add. a*) *Bar.*, a deitate *Hüm.*; actu (*a. m. corr. in actum*) *Bar.*,
 actum *Hüm.* v.208 hunc (*a. m. corr. in huic*) *Bar.*, huic *Hüm.*; salua-
 tur *Bar.*, saluatus *Hüm.* v.210 perdit (*a. m. corr. in perdidit*) *Bar.*,
 perdidit *Hüm.*; in utrumque (*a. m. eras. in*) *Bar.*, utrumque *Hüm.*
 v.219 et *Bar.*, nam *Hüm.* v.221 aducere (*a. m. corr. in adducere*)
Bar., abducere *Hüm.* v.224 benignos *Bar.*, benigne *Hüm.* v.225 cons-
 picuosque *Bar.*, conspicuos *Hüm.*; deficientibus *Bar.*, decipientibus
Hüm. v.226 antiquum (*a. m. corr. in antiquus*) *Bar.*, antiquum *Hüm.*
 v.235 retro (*p. m. corr. in tetro*) *Bar.*, tetro *Hüm.* v.237 merueret
 (*p. m. corr. in meruerunt*) *Bar.*, meruerunt *Hüm.* v.239 luxit (*a. m.*
corr. in lux ut) *Bar.*, lux ut *Hüm.* vv.240-241 *transponuntur in B, sed*
a. m. rest. in suo ordine signo ad hoc v.241 sicut absens *Bar.*, absens
Hüm. v.263 mortuus (*a. m. corr. in quia mortuus*) *Bar.*, quia mor-
 tuus *Hüm.* v.267 iacentem *Bar.*, iacentum *Hüm.*

Hymnus I (vv.57-110)

v.58 mundum *Bar.*, mundus *Hüm.* v.61 decepta (*a. m. corr. in de-*
ducta) *Bar.*, deducta *Hüm.* v.86 faciunt *Bar.*, facient *Hüm.* v.87
 umbra (*a. m. add. die*) *Bar.*, umbra die *Hüm.* v.89 docent (*a. m.*
add. ó Christe) *Bar.*, docent *Hüm.*; signa *Bar.*, et signa *Hüm.* v.110
 Amen *Bar.*, om. *Hüm.*

Hymnus II (vv.1-91)

v.5 saeculum *Bar.*, saeculi *Hüm.* v.8 quid (*a. m. corr. in quos*) *Bar.*,
 quod *Hüm.* v.9 c/// (*a. m. corr. in castae*) *Bar.*, clausae *Hüm.* v.16
 concepit *Bar.*, creauit *Hüm.* v.22 oborruit (*a. m. corr. in aborruit*)
Bar., abhorruit *Hüm.* v.24 alens *Bar.*, ales *Hüm.* v.26 Deo *Bar.*,
 Deum *Hüm.* v.28 creator *Bar.*, creatorque *Hüm.* v.33 qua uenerant
 (*a. m. corr. in quam uiderant*) *Bar.*, qua uenerant *Hüm.* v.36 homi-
 ne (*p. m. add. uel munere*) *Bar.*, munere *Hüm.* v.38 deflet *Bar.*, de-
 flens *Hüm.* v.39 quo (*a. m. corr. in quorum*) *Bar.*, quorum *Hüm.*
 v.43 que non detulit *Bar.*, qui mundi tulit *Hüm.* v.45 fidem dedit
Bar., dedit fidem *Hüm.* v.50 aqua (*a. m. corr. in aquae*) *Bar.*, aquae
Hüm. v.56 ignem *Bar.*, ignes *Hüm.* v.57 ambulans *Bar.*, ambulat
Hüm. v.58 leuatur *Bar.*, leuatus *Hüm.* v.61 die iam *Bar.*, iam die

Hüm. v.80 coniungitur *Bar.*, coniunctus est *Hüm. v.82* corpori *Bar.*, compares *Hüm. v.88* uenditos (*a. m. corr. in* uenditus) *Bar.*, uenditus *Hüm.*

No em sembla inútil de presentar, finalment, també les glosses amb la indicació, quan és possible, de les explicacions coincidents que hom troba a la *Remigii expositio* (=RE), exposició mancada encara d'edició crítica i sols molt parcialment donada a conèixer pel mateix Hümer,³³ però que sembla suficient per deduir que el nostre glossador s'hi inspirà, sobretot quan Remi d'Auxerre es limita a donar equivalències de sinònims. De tota manera, hi ha alguns casos en què les nostres glosses no són coincidents amb les explicacions de Remi. Vegeu, per exemple, *portenta*, del llibre IV; *nomisma*, *enses*, *plausit*, *incassum*, *uertat*, *apostata*, *ad iugulum*, *uigili*, *scisma*, *conuicia*, *dimissit* i *faticunt*, del llibre V.

Pel que fa a la manera com el glossador introdueix les explicacions, hom constata el procediment usual consistent a usar *id est* per indicar un sinònim (encara que aquí algunes vegades també s'introdueixen les equivalències directament) i *scilicet* per introduir explicacions que completen el sentit d'un mot o frase.³⁴ Així és especialment significativa la glossa *lapsus: scilicet sit, id est cecidit*, V, 135, amb totes dues maneres de fer.

Cal destacar, per últim, que força glosses són coincidents amb les virgilianes donades a conèixer per G. Goetz,³⁵ coincidència explicable perquè Seduli tingué per model èpic Virgili i perquè Remi d'Auxerre fou comentarista del poeta de Màntua.

33. *Excerpta ex Remigii expositione in Paschale carmen*, pp. 316-359.

34. Per als procediments amb què els glossaris presenten llurs glosses i sobre la manera com eren confeccionats remeto a la meua ponència *I glossari latini altomedievali della Catalogna e di Settimana*, dins les *Actes del Col·loqui «Manuscripts of Lexicon and Glossaries from Late Antiquity to the End of the Middle Age»*, celebrat a Erice el 1994, (en premsa).

35. *Glossae Vergilianae*, dins *Corpus glossariorum Latinorum*, Lipsiae 1889, pp. 427-470.

Glosses:

A

- 1 **Accola:** alienigena, IV, v. 225. Cf. RE, p. 348, l. 19-20.
Aciem: multitudinem, V, v. 63.
Acies: oculi, IV, v. 262.
Actus: ductus, V, v. 57.
- 5 **<A>edes:** domos, V, v. 83.
<A>estu: calore, IV, v. 223.
<A>ethereum (-ri): caeleste, IV, v. 308.
Adit: id est uenit, Hym. I, v. 88.
Adueniet: scilicet ad iudicium, Hym. I, v. 105.
- 10 **Aggressi:** adierunt, V, v. 228.
Agitatum: commotum, V, v. 86.
Alens: id est nutriens mater, Hym. II, v. 24.
Alumni: id est socii, V, v. 271. Cf. RE, p. 354, l. 10.
Aluo: id est uentre, Hym. II, v. 19.
- 15 **Ambit:** id est cupit, Hym. I, v. 57.
Amictum: uestem, V, v. 172.
Amicum: id est officium amici. Tuo flere amico officium enim amici est pro mor (amore?), IV, v. 278.
Amplum: nobile, V, v. 167.
Angens: constringens, V, v. 130. Cf. RE, p. 351, l. 15-16.
- 20 **Anhelis:** fatigabundis, IV, v. 221.
Animam: scilicet suam, V, v. 78.
Animata: id est uiuificata, V, v. 269.
Annua: quae singulis annis fie-
- bant, V, v. 20. Cf. RE, p. 350, l. 16.
Antra: id est spelunca<e>, V, v. 244.
- 25 **Apertius:** manifestius, V, v. 10.
Apex: id est sublimitas, V, v. 248. Cf. RE, p. 353, l. 24-25.
Apostata: refuga, V, v. 138.
Arboris: id est Iudae, V, v. 123.
Arcton: septentrionem, V, v. 193.
- 30 **Ardet:** insanit, V, v. 86.
Arent: siccantur, Hym. II, v. 68.
Arentes: siccas, V, v. 90.
Arma: consilia, V, v. 39.
Armis: demonibus, IV, v. 144.
- 35 **Assertore:** affirmatore, V, v. 11.
Attigit: id est uenit, Hym. II, v. 42.
Auctor: id est factor, Hym. II, v. 2.
Auertere: id est tollere, Hym. I, v. 65.
Auras: aeres, V, v. 52.
- 40 **Aurum:** id est frenum aureum, IV, v. 296. Cf. RE, p. 349, l. 18.
Ausa: scilicet fuerunt, V, v. 130.
Axem: diem, V, v. 193.

B

- 1 **Blanda:** falso(-sa), V, v. 65.

C

- 1 **Cadauer:** mortuum corpus, IV, v. 288.
Cadauera: id est mortua, Hym.

- II, v. 48.
Caduca: mortales, IV, v. 291.
Caelestium: scilicet seniorum,
 Hym. II, v. 25.
 5 **Caelo:** de (caelo), V, v. 8.
Calamo: id est <h>arundine, V,
 v. 255.
Callis: operis, IV, v. 234.
Katerua (Ca-): id est congrega-
 cio (-ti-), Hym. II, v. 37.
Cedunt: recedunt, V, v. 111. Cf.
 RE, p. 351, l. 7.
 10 **Chaos:** confusionem, IV, v. 148.
C<h>lamidem (-my-): uestem,
 V, v. 166.
Clade: id est dampno, V, v. 245.
Clarifica: honorifica, V, v. 8.
Clarificabo: scilicet in resurrec-
 tione, V, v. 10. Cf. RE, p. 349,
 l. 31.
 15 **Clarificau:** scilicet in bap-
 tismo (bap-) uel in transfiguratione,
 V, v. 9.
Clementior: plus (clemens), IV,
 v. 196.
Cocci: purpurae, V, v. 165.
Cohors: multitudo, V, v. 141.
Collegerat: conceperat, IV, v.
 223.
 20 **Collisa:** id est occisos, Hym. II,
 v. 38.
Commercia: precia (-ti-), V, v.
 118. Cf. RE, p.351, l. 10.
Compage: iunctura, V, v. 267.
Compta: ornata, IV, v. 305.
Concidit: id est cadit, Hym. I, v.
 99.
 25 **Concilium:** multitudo, V, v. 87.
 Cf. RE, p. 350, l. 32.
Concussa: tremefacta, IV, v. 284.
Conditione: lege, IV, v. 247.
Conflata: fabricata, V, v. 88.
Coniurat: placitum habet, V, v.
 67.
 30 **Conmit<t>aris:** sociaris, V, v.
 62.
Conpendia: lucra, IV, v. 250.
Consanguinei: uicini, IV, v. 260.
 Cf. RE, p. 348, l. 31.
Consistentia: id est manentia, V,
 v. 251. Cf. RE, p. 353, l. 27.
Consona: conueniens, V, v. 19.
 35 **Conspectibus:** scilicet ausu, IV,
 v. 197.
Contagia: uicia (-ti-), IV, v. 242.
Contempnens: respuens, IV, v.
 291.
Continuo: subito, V, v. 83; V, v.
 126
Conueniens: id est aptus, V, v.
 257.
 40 **Conuersus:** scilicet est, IV, v.
 203.
Conuitia (-ci-): blasfemias, V, v.
 214.
Corripis: flagellas, V, v. 161.
Corui: id est impii, Hym. I, v.
 104. Cf. RE, p. 358, l. 30.
Crederet: hunc esse filium Dei,
 V, v. 18.
 45 **Crepuisse:** sonuisse, V, v. 13.
Cruentatum: sanguinolentum,
 IV, v. 296.
Cruente: sanguinolente, V, v. 59.
Cruoris: sanguinis currentis,
 Hym. II, v. 65.

- Culmina:** honores, IV, v. 291.
 50 **Cunctatur:** dubitat, IV, v. 227.
Cuneata: armata, IV, v. 145.

D

- 1 **Decus:** id est Christum, IV, v. 299.
Deformis: turpis, V, v. 92.
Delituit: id est abscondit, V, v. 236. Cf. RE, p. 353, l. 14.
Deriguit: obstripuit (-stre-), V, v. 118.
 5 **Deteriora:** id est peiora, V, v. 256.
Deuinxerat: id est ligauerat, Hym. I, v. 79. Cf. RE, p. 358, l. 24-25.
Dextera: scilicet a (dextera), Hym. II, v. 58.
Die: scilicet a (die), Hym. I, v. 88.
Digna: scilicet pr<a>emia, Hym. I, v. 105.
 10 **Dimisit:** posuit, V, v. 262.
Dirae: crudelis, V, v. 128.
Directi: boni, IV, v. 234.
Discipulus: scilicet fuit, V, v. 136.
Discriminis: periculi, V, v. 183.
 15 **Dissiliunt:** crepant, IV, v. 285.
Diuisa: id est fracta, V, v. 267.
Doli: fraudes, V, v. 32.
Dolis: insidiis, V, v. 93.
Donat: parcit, IV, v. 246.
 20 **Ducit:** putat, V, v. 143.
Dura: grauis, IV, v. 216.

E

- 1 **Enixa est:** peperit, Hym. II, v. 17.
Enses: gladios, V, v. 62.
Enses: bella, V, v. 67.
Eous: oriens, V, v. 191.
 5 **Erebi:** inferni, IV, v. 285.
Exanimes: mortuos, IV, v. 277.
Ex[s]ciperet: separaret, V, v. 26.
Ex<h>alabat: emittebat, IV, v. 274.
Exicalem (-ti-): periculosum, V, v. 123.
 10 **Exitus:** finis, V, v. 134.
Ex<s>ecranda: abominanda, V, v. 98.
Ex<s>equi\i/s: id est seruiciis (-ti-), V, v. 234. Cf. RE, p. 353, l. 13-14.
Extorsit: suscepit, IV, v. 221.
Exuuiis: uestimentis, V, v. 200.

F

- 1 **Facinus:** id est peccatum, Hym. I, v. 79.
Facta est (terra): corpus Christi, IV, v. 268.
Fallax: mendax, V, v. 60.
Fatenti: dicenti, V, v. 79.
 5 **Faticunt:** soluuntur, V, v. 266. Cf. RE, p. 354, l. 4.
Faucibus: maxillis, V, v. 130.
Feralia: tristia, V, v. 124.
F[ot]etibus: partubus, IV, v. 265.
Fine: scilicet s<a>eculi, Hym. I, v. 96.

- 10 **Flabris**: spiraminibus, V, v. 52.
Flagitium: malum, V, v. 114.
Flaglante (-gran-): ardente, IV, v. 223.
Fluenta: riui, Hym. II, v. 68.
Fluenti: aquae, IV, v. 229.
- 15 **Foedo**: turpi, V, v. 31.
Forent: essent, V, v. 105.
Foret: esset, IV, v. 300.
Fotus: recreatus, IV, v. 260.
Fouisset aqua: scilicet cum lauisset, IV, v. 261.
- 20 **Fractis**: apertis, v, v. 268.
Fragore: id est sonitu, V, v. 269.
Cf. RE, p. 354, l. 7.
Fraude: osculo, V, v. 66.
Fronibus: ramis, IV, v. 306.
Funditus: ex toto, V, v. 125.
- 25 **Funditus**: id est ex toto, V, v. 246.
Funera: mortem, IV, v. 282. Cf. RE, p. 349, l. 11.
Furentes: insanientes, V, v. 146.
Fusus: natus, V, v. 55. Cf. RE, p. 350, l. 25.

G

- 1 **Gehennae**: p<o>enae, IV, v. 148.
Gemellae: duo, IV, v. 261.
Genitum: natum, IV, v. 251.
Gens: scilicet iudeorum, Hym. I, v. 75.
- 5 **Germine**: fructu, IV, v. 150.
Gesseris: egisti, V, v. 157.
Gessit: habuit, V, v. 44.
Gestamine: portatione, IV, v.

297.

- Gestiens**: id est gaudens, Hym. II, v. 19.
- 10 **Gestum**: esse factum, V, v. 177.
Globo: multitudine, IV, v. 145.
Gloria: scilicet est, Hym. I, v. 108; v. 109.
Gra[m]mineus: delectabilis, V, v. 223.
Grata: accepta, V, v. 22.
- 15 **Gurgite**: batismo (bap-), IV, v. 231.
Gustato: id est potato, Hym. I, v. 76. Cf. RE, p. 358, l. 23.
Gyros: reuolutiones, IV, v. 149. Cf. RE, p. 347, l. 6.

H

- 1 **Habitus**: uestes, V, v. 172.
Hausis<s>et: suscepisset, V, v. 52.
Haustum: potum, IV, v. 226.
Hoc: scilicet Caifa (-pha), V, v. 85.
- 5 **Hominem miserum**: id est Adam, Hym. I, v. 69.
Homines: id est iudei, Hym. I, v. 68.
Honore: scilicet suo, V, v. 185.
Honorem: scilicet diuinitatis suae, V, v. 24.
<H>orrendum: id est asperum, V, v. 258.
- 10 **Horribiles**: pauendos, V, v. 62.
Hostes: id est inimici Iudei, Hym. I, v. 86. Cf. RE, p. 358, l. 26.

- Huius:** scilicet futurae, IV, v. 250.
Huius: scilicet ueteri/s/ ueniae, IV, v. 250.
Humo: \in/ (humo), V, v. 55.
 15 **Hunc:** scilicet Iudam, V, v. 49.

I

- 1 **Ignis:** scilicet perit, V, 89.
Ignoscere: parcere, V, v. 76.
Illa pro parte: id est secundum humanitatem, IV, v. 277.
Ille: scilicet sinister, V, v. 229.
 5 **Illiniens** (*corr. ex in-*): iniungens, IV, v. 257.
Illustrans: illuminans, V, v. 185.
Imagine: osculo, V, v. 65.
Imperiosa: iubentia (*corr. ex iuuentia*), IV, v. 146.
Impetus: soni, IV, v. 246.
 10 **Importuna:** perseuerans, IV, v. 216. Cf. RE, p. 348, l. 13-14.
In cineres: id est in cineribus, V, v. 269.
Incassum: inuanum, V, v. 119.
Inex<h>austi: indicientis, IV, v. 229.
Infandae: non dicendae, V, v. 123.
 15 **Infecit:** id est corrumpit, V, v. 236.
Infectum: imperfectum, V, v. 106. Cf. RE, p. 351, l. 4.
Ingens: magnus, V, v. 56.
Ingens: id est magnus, Hym. I, v. 67.
Inh<a>erent: iunguntur, per-

- manent, V, v. 42.
 20 **Inmitis:** superbus, V, v. 61.
Inquit: dicit, V, v. 80.
Inseris: inmit<t>is, V, v. 65.
In solido: dura, IV, v. 303. Cf. RE, p. 349, l. 21.
Insonti: innocenti, V, v. 202.
 25 **Insontis:** innocentis, V, v. 141.
Intacta: scilicet uirgo, Hym. II, v. 15.
Inter uirtutis opes: inter haec miracula, V, v. 1.
Intremuit: id est expauit, V, v. 246.
Inualidae: infirmae, V, v. 92.
 30 **Inualidum:** infirmum, V, v. 171. Cf. RE, p. 352, l. 6.
Inuaserat: ceperat, IV, v. 144.
Iste: scilicet dexter, V, v. 229.
Iugulum: occisionem, V, v. 140.

L

- 1 **Labe:** interitu, V, v. 37.
Labitur: cadit, V, v. 92.
Labuntur: declinantur, V, v. 192.
L<a>esum: uulneratum, lib. IV, v. 143.
 5 **Languere:** deficere, IV, v. 151.
Lapsus: scilicet sit, id est, cecidit, V, v. 135.
Lapsus: <ca>dens, IV, v. 148.
Latens: e<s>xtinctus, V, v. 53.
Lauacra: scilicet ad (lauacra), Hym. II, v. 41
 10 **Lenior:** mitis, V, v. 132.
Lento: tardo, IV, v. 297.
L[o]etale chaos: id est mortalis

- confusio, IV, v. 286. Cf. RE, p.349, l.12-13.
Leuitate: uanitate, V, v. 89.
Licet: pro tamen, V, v. 203.
 15 **Ligno:** ex (ligno), Hym. I, v. 61.
Limitem: id est finem, Hym. II, v. 2.
Liquor: id est acetum, V, v. 257.
Liur: inuidia, V, v. 38. Cf. RE, p. 350, l. 16.
Lucis: uitae, IV, v. 270.
 20 **Limphae (Lym-):** aquae, IV, v. 227.

M

- 1 **M<a>estior:** tristior, V, v. 113.
Maiestate: deitate, V, v. 174.
Malorum: scilicet hominum, Hym. I, v. 107.
Mallet: magis uellet, V, 75.
 5 **Manus:** multitudo, IV, v. 238.
Materies: id est stipula, V, v. 91.
Means: transiens, IV, v. 251.
Medicamine: scilicet a (medicamine), IV, v. 260.
Melli: id est Christo, V, v. 64.
 10 **Mente:** consilio, V, v. 126.
Meritis: scilicet illorum, V, v. 76.
Meritum: fuerit, V, v. 203.
Minacem: terribilem, V, v. 63.
Miserere: scilicet nostri, IV, v. 194.
 15 **Miseris:** scilicet a (miseris), Hym. I, v. 65.
Miseris: id est iudeis, Hym. I, v. 66.
Modum: id est terminum, V, v. 247.

- M<o>ech<a>e:** adulterae, IV, v. 242. Cf. RE, p. 348, l. 27.
Molem: scilicet mundi, V, v. 248.
 20 **Mucrone:** gladio, V, v. 77.
Mundanus: id est terrenus, Hym. I, v. 99.
Mundum: id est malus, Hym. I, v. 58.
Mundus: id est electus, Hym. I, v. 57.
Munera: id est officia, Hym. I, v. 94.
 25 **Mutabile:** mortale, V, v. 174.
Mistica (Mys-): secreta, IV, v. 264. Cf. RE, p. 348, l. 32.
Mistica (Mys-): id est figurata, V, v. 241. Cf. RE, p. 353, l. 15-16.

N

- 1 **Natale:** naturale, IV, v. 256.
Nec Dominum latuere: Non ita fuit ut Dominus nesciret, V, v. 32.
Necem: mortem, V, v. 180.
Nefanda: id est mala, v, v. 254.
 5 **Nexa:** fabricata, V, v. 168.
Nixus genu: fixo, Hym. II, v. 54.
Nodatis: illaqueatis, V, v. 130.
Nomen: filium, V, v. 8.
Non illius impar: (non illius impar) fuit, IV, v. 300.
 10 **Notares:** considerares, V, v. 158.
Nouum: scilicet fit, Hym. II, v. 49.
Nulla: scilicet illi, V, v. 252.
Numeroso: quia dixit ei Dominus numerum, IV, v. 228.

O

- 1 **Oberrans:** circumiens, V, v. 89.
Obeuntibus: id est morientibus, V, v. 264. Cf. RE, p. 354, l. 2-4.
Obicit: obponit, V, v. 143.
Obscenae: turpis, IV, v. 242.
 5 **Obstruit:** siccauit, Hym. II, v. 66.
Occidit: id est cadit, Hym. I, v. 100.
Occidua: mortali, IV, v. 272.
Opem: pietatem, V, v. 70.
Orbata: id est desolata, V, v. 238.
 10 **Originem:** id est naturam, Hym. II, v. 52.
Ortum: id est natiuitatem, V, v. 238.
Ostro: purpura, IV, v. 295. Cf. RE, p. 349, l. 16.
Ouans: gaudens, V, v. 189; v. 270

P

- 1 **Pactus:** promittens, V, v. 41. Cf. RE, p. 350, l. 17.
Palam: id est in presentia turbarum, V, v. 6.
Palamque fit: id est ap<p>aret, Hym. II, v. 27.
Par: similis, V, v. 133.
 5 **Parci:** cessare, V, v. 77. Cf. RE, p. 350, l. 29.
Parentis: id est matris, Hym. II, v. 9.
Passim: in omni loco, V, v. 96.
Patre teste: scilicet quam ipsum esse filium Dei, V, v. 10.
Patuere: aperierunt, V, v. 266.
 10 **Patuli:** aperti, V, v. 182.
Patulo: aperto, IV, v. 301.
Pe[n]niculo: id est spongiae, V, v. 255. Cf. RE, p. 353, l. 27-28.
Per arua: plane, IV, v. 189.
Per occasum: id est per mortem, V, v. 239.
 15 **Percepit:** recepit, Hym. I, v. 57.
Perdita: id est genus humanum, V, v. 251. Cf. RE, p. 353, l. 26-27.
Perfide: scilicet Iud<a>e, Hym. I, v. 84.
Personat: id est ululat, Hym. II, v. 37.
Pertulit: id est sustinuit, Hym. I, v. 66.
 20 **Pertulit:** sus(tulit), Hym. II, v. 21.
Peruia: rectitudines, IV, v. 234. Cf. RE, p. 348, l. 25.
Pestifera: nocenti, V, v. 86.
Petebat: rogabat, IV, v. 218. Cf. RE, p. 348, l. 16.
Petens: scilicet Dominus, V, v. 254.
 25 **Petit:** damnat, V, v. 127.
Faleris (Pha-): bullis, IV, v. 295. Cf. RE, p. 349, l. 15.
Pictus: ornatus, IV, v. 295.
Pignora: id est filios, Hym. II, v. 38.
Piis: id est sanctis, Hym. I, v. 96; v. 105 Cf. RE, p. 358, l. 29.
 30 **Placidus:** salubres, IV, v. 232.
Plagas: partes, V, v. 190.
Plausit: iuuuit, V, v. 103.

- Plurimus:** magnus, Hym. II, v. 55.
Polum: id est caelum, V, v. 233.
Cf. RE, p. 353, l. 8-9.
- 35 **Pomp<a>e:** gloriae, IV, v. 293.
Populatio: multitudo, IV, v. 275.
Cf. RE, p. 349, l. 8-9.
Populos: id est iudeos, Hym. I, v. 60.
Populus: scilicet iudeorum, Hym. I, v. 73.
Populus: scilicet gencium (-ti-), Hym. I, v. 74.
- 40 **Porrigit:** donat, V, v. 68.
P<o>rtenta: miracula, IV, v. 192.
Poscere: petere, V, v. 74.
Positura: depositura, IV, v. 230.
Post[h]umus: id est successor, IV, v. 290.
- 45 **Pr<a>edixerat:** id est nunciauerat (-ti-), Hym. II, v. 18.
Pr<a>esidis: iudicis, V, v. 139.
Pr<a>euius: anteuadens, V, v. 62.
Precio (-ti-): id est secundum precium (-ti-), V, v. 42.
Pridem: ante, V, v. 136.
- 50 **Priorum:** scilicet prophetarum, Hym. I, v. 91. Cf. RE, p. 358, l. 28-29.
Priorum: scilicet patrum, Hym. I, v. 95.
Procubuisse: id est cecidisse, V, v. 271.
Prodidit: monstrauit, V, v. 33.
Prodis: monstras, V, v. 65.
- 55 **Prodicionis (-ti-):** tradicionis (-ti-), V, v. 26.
Proditor: monstrator, V, v. 61.
Profanus: id est <Adam>, Hym. I, v. 71. Cf. RE, p. 358, l.21-22.
Profugus: fugatus, IV, v. 245.
Proles: progenies, IV, v. 265.
60 **Propago:** id est generatio, V, v. 260. Cf. RE, p. 353, l. 33-34.
Proprio: in (proprio), IV, v. 244.
Prorsus: partim, V, v. 106.
Proteruo: superbo, V, v. 148.
Protinus: subito, V, v. 38.
- 65 **Pudici:** id est casti, Hym. II, v. 13.
Puerpera: id est puella, Hym. II, v. 17.
Pulsare: percutere, V, v. 97. Cf. RE, p. 350-351, l. 35-1.
Puluis: scilicet perit, V, v. 56.

Q

- 1 **Quas:** scilicet ad (quas), Hym. II, v. 83.
Quem: scilicet Christum, Hym. II, v. 18.
Qui: scilicet ille, Hym. I, v. 98.
Quibus: leprosis, IV, v. 202.
- 5 **Quo:** prout, V, v. 197.

R

- 1 **Rabidum:** peruersum, V, v. 95.
Rapidis: uelocibus, IV, v. 293.
Ratione: magisterio, V, v. 189.
Reatu: culpa, IV, v. 237. Cf. RE, p. 348, l. 26.
- 5 **Recessit:** id est rediit, V, v. 240.

- Recessus:** id est finis, IV, v. 285.
Rediuua: id est resurgentia, V, v. 267.
Redundantes: [h]abundantes, IV, v. 150.
Refert: dicit, V, v. 198.
 10 **Reficit:** id est reportat, Hym. I, v. 80.
Remouit: tollit, V, v. 179.
Renascentis: reparat <a>e, IV, v. 270.
Reperiens: inueniens, V, v. 142.
Repetens: iterum petens, IV, v. 271.
 15 **Repetente:** recipiente, IV, v. 287.
Replet: id est auget, Hym. I, v. 94.
Respuit: id est contempsit (-temp-), Hym. I, v. 58.
Reus: debitor, V, v. 208. Cf. RE, p. 353, l. 3.
Reuulsam: abscisam, V, v. 70.
 20 **Ritu:** id est more, V, v. 271.
Robora: ligna, V, v. 125; V, v. 184.
Ruptae: sciss <a>e, V, v. 266.
- S
- 1 **Sacrilegas:** peruersas, V, v. 96.
Sacris: a (sacris), IV, v. 269.
S<a>etiger: s <a>etis (-tas) geres, V, v. 215.
S<a>eua: id est crudelis, Hym. I, v. 81.
 5 **Sanctio:** promissio, V, v. 108. Cf. RE, p. 351, l. 5.
Sanguine: in (sanguine), V, v. 141.
Sanior: iustus (-tior), V, v. 127. Cf. RE, p. 351, l. 15.
Sanxit: confirmauit, V, v. 35.
Saucia: uulnerata, V, v. 272.
 10 **Sceleris:** tradicionis (-ti-), V, v. 32.
Scelerum: peccatorum, V, v. 85.
Scelus: peccatum, V, v. 128.
Sceptrum: uirga, V, v. 170.
Sc<h>isma: <ha>eresim, V, v. 201.
 15 **Sectae:** id est h <a>ereses, Hym. I, v. 102. Cf. RE, p. 358, l. 29.
Sectus terga flagellis: fagellata habens dorsa, V, v. 153.
Sedet: scilicet Christus, Hym. I, v. 83.
Senserat: id est nouerat, Hym. II, v. 20.
Sidera: dignitatem, V, v. 137.
 20 **Signifer:** signum ferens, V, v. 62. Cf. RE, p. 350, l. 25.
Sistens: pr <a>esentans, IV, v. 238.
Sistis: stare facis, V, v. 161.
Solum: terram, IV, v. 271.
Spineta: peccati (-ta), V, v. 168.
 25 **Spiramina:** oculos, IV, v. 270.
Sponte: uoluntarie, V, v. 25; V, v. 76.
Sputa: scilicet sordida, V, v. 102.
Stipante: cingente, IV, v. 236.
Subdidit: id est subiungit, Hym. I, v. 69.
 30 **Subdita:** id est calcata, Hym. I, v. 70.
Subditus: submissus, V, v. 154.

- Subegit:** id est submissit, Hym. I, v. 85.
Subiecit: expandit, IV, v. 303.
Succumbere: id est cadere, V, v. 248. Cf. RE, p. 353, l. 25.
35 **Sudibus:** fustibus, V, v. 63.
Suis: id est fidelibus, Hym. I, v. 78.
Sulcauit: diuisit, IV, v. 294.
Summa: scilicet ligna, V, v. 90.
Superstes: heres, Hym. II, v. 64.
40 **Supplet:** conplet, IV, v. 257.
Supplicis: rogantis, Hym. II, v. 67.
Supremum: id est ultimum, V, v. 246. Cf. RE, p. 353, l. 21-22.
- T**
- 1 **Tabo:** corruptione, IV, v. 274.
T<a>etro: nigro, V, v. 121.
T<a>etro: id est nigro, V, v. 235.
Tandem: post longum tempus, IV, v. 262.
5 **Tegi:** cooperiri, Hym. II, v. 84.
Tegmine: colore, V, v. 165.
Tempore: /in/ (tempore), V, v. 239.
Ter dena numismata: XXX argenteos, V, v. 43.
Testudine: camera, IV, v. 233. Cf. RE, p. 348, l. 22.
10 **Te ueniente:** scilicet ad iudicium, Hym. I, v. 100.
Timorem: scilicet futurum, V, v. 82.
Tonans: pr<a>edicans, IV, v. 234.
Tonanti: Deo, V, v. 72.
Tonantis: omnipotentis, V, v. 17.
15 **Tonat:** id est dominatur, Hym. I, v. 85.
Torpore: pigricia (-ti-), V, v. 53.
Torua: timenda, V, v. 156.
Toto: id est per totum, Hym. I, v. 97.
Tramite: uia, IV, v. 303.
20 **Trucis:** crudelis, V, v. 126.
Tuba: id est uox Domini, IV, v. 283.
Tulit: id est apportauit, Hym. I, v. 63.
Tulit: id est sustinuit, V, v. 244; Hym. I, v. 64. Cf. RE, p. 358, l. 19.
Tumulatus: sepultus, IV, v. 272.
25 **Tyrannus:** id est crudelis, Hym. II, v. 39.
- U**
- 1 **Ulcisci:** uindicare (*corr. ex uen-*), V, v. 128.
Umbras: aeres, V, v. 58.
Unanimum: carum, IV, v. 218.
Unda: id est aqua, Hym. II, v. 52.
5 **Unicus:** scilicet Dominus, Hym. I, v. 91.
Unicus: scilicet filius, Hym. II, v. 91.
- V**
- 1 **Vagas:** id est mutabiles, V, v. 250. Cf. RE, p. 353, l. 26.
Vagi: uani, IV, v. 291.
Vagis: currentibus, V, v. 46.

- Vanis fauillis:** sentenciis (-ti-), V, v. 88. Cf. RE, p. 350, l. 34.
- 5 **Vehebat:** portabat, Hym. II, v. 72.
- Vellere:** eicere, IV, v. 243.
- Venalis:** uenditor, V, v. 60.
- Venenum:** scilicet tuae malitiae, V, v. 64.
- Vertat:** pr<a>ecidat, V, v. 124.
- 10 **Vertice:** capite, V, v. 191.
- Vestigia:** pedes, V, v. 25.
- Veteri:** id est deli[t]to, IV, v. 257.
- Vigili:** prudenti, V, v. 158.
- Vincla:** scilicet caritatis, Hym. I, v. 82. Cf. RE, p. 358, l. 25.
- 15 **Violenta:** mala, V, v. 184.
- Vita:** id est Christus, Hym. I, v. 65. Cf. RE, p. 358, l. 19.
- Viuum:** scilicet Christum, Hym. II, v. 84.
- Volant:** insurgunt, V, v. 87.
- Volucres:** id est per hunc aerem, IV, v. 147.
- 20 **Vota:** id est desideria, Hym. I, v. 91.
- Votis:** uocibus, IV, v. 217.

X

- Xeromyrrham:** unguentum, Hym. II, v. 81. Cf. RE, p. 359, l. 6.